

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه آموزشی و سرفصل دروس

دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی

گروه علوم حوزه‌ای - دانشگاهی

مصوب هفتاد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی

کمیته تخصصی: علوم حوزه ای	گروه: علوم حوزه ای - دانشگاهی
گرایش:	رشته: تفسیر روایی
کد رشته:	دوره: کارشناسی ارشد

شورای برنامه ریزی آموزش عالی در هفتاد و هشتاد و یکمین جلسه مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱ خود برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی را در سه فصل(مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) مصوب نمود.

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی ازتاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تاسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است .

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.

رای صادره هفتصد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی
مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱ درخصوص برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی که از طرف گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی پیشنهاد شده بود ، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
۲) این برنامه از تاریخ تصویب به مدت پنج سال قابل اجرا است و پس از آن نیازمند بازنگری است.

رای صادره هفتصد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

حسین نادری منش
نائب رئیس شورا

سعید قدیمی
دبیر شورای برنامه ریزی آموزش عالی

بخش اول

مشخصات کلی

با اسمه تعالیٰ

مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی

مقدمه

حدیث همواره همیای قرآن کریم مورد تکریم و احترام مسلمانان بوده و به عنوان ثقل اصغر مطرح است. مسلمانان پیوسته در سخنان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) و موصومان (علیهم السلام)، تفسیر مفاهیم قرآن را جستجو کرده‌اند و آن را یکی از منابع استوار دستیابی به فرهنگ اصیل اسلامی به شمار آورده‌اند.

علی‌رغم فاصله طولانی از عصر صدور حدیث، نیاز به بهره‌گیری از حدیث به عنوان دومین منبع الهام بخش اندیشه اسلامی همچنان پابرجا و رو به فزوئی است.

به همین مناسبت و در راستای تأمین نیازهای گسترده مراکز علمی به تبیین جایگاه و نقش سخنان موصومان (علیهم السلام) در فهم معارف دینی و به ویژه تفسیر آیات قرآن کریم، رشتۀ «تفسیر روایی» در مقطع کارشناسی ارشد طراحی گردیده است.

ضرورت تأسیس این رشته در دوره کارشناسی ارشد

با توجه به ماهیت دینی نظام جمهوری اسلامی ایران، تشنگی نسل جوان و ضرورت کاوش در احادیث گرانسنج پیشوا�ان موصوم (علیهم السلام) با رویکردی تخصصی و پرداختن به شاخه‌های مختلف دانش تفسیر، به ویژه تفسیر مبتنی بر آراء موصومان (علیهم السلام) تأسیس رشته‌های درسی دانشگاهی جدید در این حوزه ضروری می‌نماید. از این رو، ایجاد رشتۀ «تفسیر روایی» با هدف تربیت متخصصانی توانا و کارآمد در این حوزه، پاسخی مناسب به این نیازهاست.

ویژگی‌های برنامه کارشناسی ارشد رشته تفسیر روایی

با عنایت به بررسی‌های انجام گرفته درخصوص این رشته از یک سو و خصایص لازم برای تدوین برنامه‌های درسی در مقاطع مختلف آموزش عالی از سوی دیگر، تلاش تمامی دست‌اندرکاران تدوین این مجموعه برآن بوده است تا برنامه حاضر براساس روش تلفیقی صورت پذیرد و در طراحی آن توجه خاص به موارد ذیل وجود داشته است:

- روش میان رشته‌ای (بهره‌گیری از دانش‌های تفسیری و حدیثی)

- روش جامعه‌مداری (توجه به نیازهای جامعه اسلامی مرتبط با رشته)

هدف کلی رشته

هدف کلی دوره کارشناسی ارشد رشته «تفسیر روایی» در نظام دانشگاهی تربیت مدرسان و محققانی شایسته و کارآمد است که با برخورداری از شناخت دیدگاه‌های موصومان (علیهم السلام) توانایی ایجاد ارتباط و بهره‌گیری از علوم مورد نظر را در موضوعات تخصصی داشته باشد و بتوانند با نگاه به مبانی دانش‌های قرآنی و حدیثی به ارائه نظرات و اصول کلی مورد نظر اسلام در حوزه‌های مرتبط با این رشته پردازند.

اهداف آموزشی

۱- شناخت معارف قرآن کریم و بهره‌گیری از روایات در فهم و تفسیر کلام الهی

۲- شناخت اصول، قواعد و روش‌های علمی تفسیر روایی

۳- توانایی برقراری پیوند میان آموزه‌های قرآنی و حدیثی، با مسائل و نیازهای روز

توانائی دانش آموختگان

- ۱- توانایی بهره‌مندی از دانش تفسیر و حدیث به منظور یافتن پاسخ‌های مناسب برای سوالات جدید.
- ۲- پاسخ‌گویی به شباهت درباره حدیث و نقش آن در تفسیر کلام الهی.
- ۳- تحقیق در حوزه مرتبط با رشته.
- ۴- تدریس دروس مرتبط با این رشته در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی.

سرایط پذیرش دانشجو

داوطلبان تحصیل در این رشته از میان دانش آموختگان مقطع کارشناسی و یا طلاب همتراز حوزه‌های علمیه انتخاب می‌شوند. آزمون علمی ورودی دو مرحله‌ای خواهد بود، مرحله اول آزمون علمی با توجه به مقررات آموزشی از طریق سازمان سنجش آموزش کشور و یا با نظارت آن سازمان برگزار می‌شود و مرحله دوم به صورت آزمون شفاهی و حضور در مصاحبه‌ای است که از سوی دانشگاه یا دانشکده مجری از پذیرفته شدگان مرحله اول به عمل می‌آید.

طول دوره و تعداد واحدهای درسی

مطابق آئین نامه‌های آموزشی مصوب و مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تحصیل در دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته «تفسیر روایی»، برابر با ۴ نیمسال تحصیلی است که در صورت نیاز برای نگارش پایان‌نامه و دفاع از آن قابل تمدید است. برنامه این رشته مشتمل بر ۲۸ واحد درسی و ۴ واحد پایان‌نامه تنظیم شده است.

افرادی که دانش آموخته رشته‌های غیرمرتبط می‌باشند، باید دروس پیش‌نیاز و جبرانی را که از سوی گروه مربوط تعیین می‌گردد بگذرانند. ضمناً واحدهای این دوره تابع ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

بخش دوم

- جدول عناوین دروس تخصصی

- جدول عناوین دروس پیش نیاز

جدول دروس تخصصی رشته تفسیر روایی

مقطع کارشناسی ارشد

پیش نیاز یا زمان ارائه درس	ساعات			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس
	جمع	عملی	نظری			
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	علوم قرآنی	۸۹۰۰۵۰۱
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	اصول و مقدمات تفسیر	۸۹۰۰۵۰۲
اصول و مقدمات تفسیر	۳۲	—	۳۲	۲	مبانی و روش تفسیر روایی	۸۹۰۰۵۰۳
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	روش‌های تفسیری	۸۹۰۰۵۰۴
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مفردات قرآن و حدیث	۸۹۰۰۵۰۵
روش فهم حدیث	۳۲	—	۳۲	۲	آسیب‌شناسی حدیث	۸۹۰۰۵۰۶
آسیب‌شناسی حدیث	۳۲	—	۳۲	۲	آسیب‌شناسی تفسیر روایی	۸۹۰۰۵۰۷
اصول و مقدمات تفسیر	۳۲	—	۳۲	۲	تفسیر تربیتی - جامع	۸۹۰۰۵۰۸
اصول و مقدمات تفسیر	۳۲	—	۳۲	۲	تفسیر آیات گزینه	۸۹۰۰۵۰۹
مبانی و روش تفسیر روایی	۳۲	—	۳۲	۲	تفسیر روایی تطبیقی	۸۹۰۰۵۱۰
اصول و مقدمات تفسیر	۳۲	—	۳۲	۲	تفسیر آیات متشابه و مشکل	۸۹۰۰۵۱۱
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تفسیر موضوعی	۸۹۰۰۵۱۲
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	زبان تخصصی	۸۹۰۰۵۱۳
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	روش تحقیق	۸۹۰۰۵۱۴
	۶۴	—	۶۴	۴	پایان نامه	۸۹۰۰۵۱۵
	۵۱۲	—	۵۱۲	۳۲	جمع	

جدول دروس پیش نیاز رشته تفسیر روایی

مقطع کارشناسی ارشد

ساعات			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس	
جمع	عملی	نظری				
۳۲	—	۳۲	۲	روش فهم حدیث	۸۹۰۰۵۰۱	
۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ تفسیر	۸۹۰۰۵۰۲	
۶۴	—	۶۴	۴	جمع		

بخش سوم

سرفصل دروس

علوم قرآنی

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۱

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف:

شناخت اهم مباحث علوم قرآنی

سرفصل:

- معناشناسی علوم قرآنی و سیر تطور آن

- وحی و تنزیل

- مکّی و مدنی و کارکردهای تفسیری آنها

- اسباب نزول و نقش آن در فهم قرآن

- تحریف ناپذیری قرآن

- ناسخ و منسوخ

أصول و مقدمات تفسیر

کد درس: ۸۹۰۰۵۰۲

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

شناخت مقدمات و زمینه‌های لازم برای تفسیر قرآن

سرفصل:

- مبادی زبانی

- لغتشناخت قرآن

- قواعد نحوی

- مباحث بلاغی

- مبادی قرآنی

- سیاق و نقش آن در تفسیر

- تناسب آیات و سور

- توجه به آیات هم‌مضمون

- مبادی نقلی

- جایگاه سنت و حدیث در تفسیر قرآن

- محیط و فضای نزول

- سبب و شان نزول

- آشنایی با تاریخ جاہلیت و صدر اسلام

- آشنایی با تاریخ امت‌های پیشین و کتاب‌های آسمانی

- توجه به آراء و اندیشه‌های مفسران

- مبادی عقلی

- پرهیز از تفسیر به رأی

- مباحث کلامی - اعتقادی

- مباحث اصول فقه

مبانی و روش تفسیر روایی

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۳

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: اصول و مقدمات تفسیر

هدف:

شناخت روش تفسیر روایی و کاربرد آن بر پایه تفاسیر روایی امامیه

سرفصل:

- تفسیر و تأویل
- تفسیر معمصمان، صحابیان و تابعیان
- جایگاه سنت در تبیین قرآن
- حجیت احادیث تفسیری و گستره آن
- نقش سند در روایات تفسیری
- جایگاه و فواید روایات تفسیری ضعیف‌السند
- روایات مربوط به نزول، نقش و گونه‌ها (سباب، موارد، زمان، فضا، بازتاب و دیگر شئون مربوط به نزول)
- گونه‌های احادیث تفسیری
- تفسیر به مفهوم، تفسیر به مصدق، جری و تطبیق، تفسیر به لوازم و دیگر شئون مربوط مانند (غایات و علل، قرائت‌های تفسیری، تفسیر به معانی متعدد، بیان بطون و ...)
- گونه‌های دلالت در روایات تفسیری
- روایات تأویلی، قواعد تأویل و تأویلات موردي
- روش حل تعارض روایات تفسیری با آیات
- شیوه حل اختلاف روایات تفسیری با یکدیگر
- تفسیر ترتیبی - روایی سوره‌های کوچک قرآن مانند: حمد؛ توحید؛ معوذین و ... (با تکیه بر فعالیت دانشجو)

روش‌های تفسیری

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۴

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: اصول و مقدمات تفسیر

هدف:

شناخت روش‌ها و شیوه‌های گوناگون تفسیر

سرفصل:

- روش‌های تفسیری

- تفسیر ادبی

- تفسیر فقهی و آیات الاحکام

- تفسیر عقلی و فلسفی

- تفسیر عرفانی و باطنی

- تفسیر علمی

- تفسیر قرآن به قرآن

- تفسیر جامع و اجتهادی

- رویکردهای جدید تفسیری

مفردات قرآن و حدیث

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۵

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

شناخت مبانی نظری و منابع واژه‌شناسی قرآن و حدیث به همراه مباحث تطبیقی

سرفصل:

- کلیات (تعريف، اهمیت و کاربرد)

- مفهوم‌شناسی (غريب القرآن، غريبالحديث، مفردات القرآن، مجازالقرآن، معانىالقرآن، لغاتالقرآن(الهجههها)، مبهمات القرآن، واژگان دخیل و...)

- مباحث نظری واژه‌شناسی (حقیقت و مجاز، اشتراک، وجوه و نظایر، ترادف، فروق، تضاد، اشتقاد، همنشینی و جانشینی معنایی)

- اصطلاحات رایج لغت‌دانان (مانند: أصل، أصل مطرد، صحيح، قیاس، اطراط، مولّد، منحوت، مستعمل، مهمّل، متّرک، منکر، حقیقت ثانویه، کنایه، استعاره، توسع و نقل و انتقال)

- منابع واژه‌شناسی قرآن و حدیث و سیر تطور و تدوین آن

- تطبیق مباحث نظری در برخی واژه‌های غريب قرآن و حدیث

آسیب‌شناسی حدیث

کد درس: ۸۹۰۰۵۰۶

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: روش فهم حدیث

هدف:

شناخت آسیب‌های واردہ به نقل و فهم احادیث به ویژه روایات تفسیری

سرفصل:

- کلیات (مفهوم، اهمیت و گونه‌ها)

- محدودیت‌های بیان و صدور حدیث (تأخیر بیان، نسخ و تغییه)

- آسیب‌های نقل حدیث

- تقطیع و اختصار

- نقل معنا

- درج، سقط و اضطراب

تصحیف، تحریف، قلب

- وضع، دَس، تخلیط (غلو و اسرائیلیات)

- آسیب‌های فهم حدیث

- تتبع ناقص

- برخورد گزینشی

- بی‌توجهی به وجوه معنایی واژه‌ها

- فارسی‌زدگی

- خلط معنای لغوی و اصطلاحی

- بی‌اعتنایی به تحول زبان

- بیان‌های مجازی

- جمودگرایی و تعییم نادرست

- تفسیر به رأی (اثرپذیری از خواسته‌ها و دانسته‌ها، پیش‌فرضهای نادرست و...)

- خلط تطبیق با تأویل

آسیب‌شناسی تفسیر روایی

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۷

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: آسیب‌شناسی حدیث

هدف:

آشنایی با تأثیرات وضع حدیث در روایات تفسیری

سرفصل:

- کلیات (تعریف وضع، اصطلاح‌های وضع، حجم احادیث موضوعه، تاریخچه وضع)

- زیان‌های وضع

- زیان‌های عمومی

- زیان‌ها در حوزه تفسیر

- انگیزه‌های وضع در روایات تفسیری

- انگیزه‌های سیاسی

- انگیزه‌های فرقه‌ای

- انگیزه‌های خاص

- حوزه‌های وضع در روایات تفسیری

- داستان سرایی و اسرائیلیات

- فضایل، مثالب و مناقب

- اسباب و شأن نزول آیات

- ملاک‌های تشخیص احادیث موضوعه در تفسیر

- مخالفت با قرآن

- مخالفت با سنت قطعی

- مخالفت با عقل

- مخالفت با تاریخ قطعی

تفسیر ترتیبی - جامع

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۸

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: اصول و مقدمات تفسیر

هدف:

کاربرد شیوه تفسیر جامع در برخی از سوره‌های قرآن

سرفصل:

- تفسیر ترتیبی و جامع برخی از سوره‌های جزء ۲۶، ۲۷ و ۲۸ قرآن کریم (به انتخاب استاد و با تکیه بر فعالیت دانشجو)

تفسیر آیات گزیده

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۹

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: اصول و مقدمات تفسیر

هدف:

تفسیر برخی آیات گزیده و کلیدی قرآن (غیر آیات) در حوزه‌های گوناگون اعتقادی، فقهی، اخلاقی و اجتماعی - سیاسی

سرفصل:

- تعریف آیات گزیده و کلیدی

- معیار سنجی آیات (جامع و طولانی بودن آیات، آیات مورد استشهاد فراوان، آیاتی که جزو مبانی علوم شده‌اند، آیات جاذبه‌دار و اثرگذار (مانند آیه ۱۶ سوره حديد): تأکید و تکرار (آیه «... لا تزر واژرة وزر اخري...» و آیه «فبأي آلاء...» سوره الرحمن)

- تفسیر آیات برگزیده اعتقادی (مانند آیه ۴۸ سوره نساء «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يَشْرُكَ بِهِ...»؛ آیه ۳۵ سوره نور «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...»؛ آیه ۷ سوره زلزله «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ»)

- تفسیر آیات برگزیده اخلاقی (مانند آیه ۱۷۷ سوره بقره «لِيَسَ الْبَرَّ أَنْ تَوَلَّوْا وَجْهَهُمْ قِبْلَ الْمَشْرِقِ...»، آیه ۹۰ سوره نحل «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ...»؛ آیه ۵۳ سوره زمر «... لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ...»؛ آیه ۲ سوره حجرات «لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ...»؛ آیه ۶ سوره علق «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغِي إِنْ رَاهَ اسْتَغْنَى»)

- تفسیر آیات برگزیده فقهی (مانند آیه کتابت دین «سورة بقره آیه ۲۸۲» و آیات ۱۱ و ۱۲ سوره نساء)

- تفسیر آیات برگزیده اجتماعی - سیاسی (مانند آیه آخر سوره آل عمران «اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا...» و آیه ۳۸ سوره شوری «... و امرهم شوری بینهم...»)

- روش تفسیر آیات: تفسیر جامع، پی‌گیری کاربردهای متعدد آیه در حوزه‌ها و دانش‌های مرتبط

تفسیر روایی تطبیقی

کد درس : ۸۹۰۰۵۱۰

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: مبانی و روش تفسیر روایی

هدف:

شناخت تطبیقی مبانی تفسیر روایی از دیدگاه فریقین

سرفصل:

- مباحث نظری

- فهم پذیری قرآن، حجیت ظواهر و شروط آن

- وجود بطنون و لایه‌های معنایی در قرآن

- جایگاه حدیث و اثر در تفسیر

- جایگاه دیگر منابع در تفسیر، مانند عقل، اجماع و...

- تطبیق مبانی فریقین در تفسیر برخی آیات، مانند

- آیات در شأن اهل بیت (علیهم السلام)

- آیه تطهیر؛ آیات اولی الامر؛ آیات ولایت و تبلیغ؛ آیه اکمال

- آیات در شأن صحابه

- آیه غار و آیه انزال سکینه؛ آیات ارتداد؛ آیه والسابقون الأولون؛ آیه رضوان و آیه امت وسط

- آیات در شأن همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)

- آیات افک و سوره تحریم

- آیات الأحكام

- آیه متعه نکاح و متعه حج؛ آیه وضو

- آیات گوناگون

- آیات ولایت تکوینی انبیاء (علیهم السلام) و اولیا؛ آیات تقیه و وحدت امت اسلامی؛ آیات مربوط به ازواج

النبي (صلی الله علیه و آله)؛ مانند: آیات موجود در سوره‌های احزاب و تحریم

تفسیر آیات متشابه و مشکل

کد درس: ۸۹۰۰۵۱۱

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: اصول و مقدمات تفسیر

هدف:

توانایی به کارگیری روش‌های تفسیری برای فهم آیات متشابه، مشکل و مختلف

سرفصل:

- مفهوم شناسی (محکم، متشابه، مشکل و مختلف)

- زمینه‌ها و اسباب شکل‌گیری تشابه و اختلاف

- پیشینه تفسیر آیات متشابه، مشکل و مختلف

- دیدگاه‌ها درباره آیات متشابه

- شیوه حل و تفسیر آیات متشابه

- مهم‌ترین موضوعات آیات متشابه (صفات خدا، بداء، جبر و تفویض، هدایت و اصلال الهی)

- نسبی بودن آیات مشکل

- زمینه‌ها و اسباب پیدایش مشکل

- شیوه تفسیر آیات مشکل

- شیوه حل آیات مختلف

- بررسی چند نمونه از آیات مشکل (امانند آیه ۵۵ سوره مائدہ؛ آیه ۲۹ سوره قلم؛ آیه ۱۷۱ سوره حديد)

- بررسی چند نمونه از آیات مختلف

تفسیر موضوعی

کد درس : ۸۹۰۰۵۰۱۲

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

آشنایی با روش تفسیر موضوعی و دیدگاه‌های مفسران در برخی از موضوعات قرآنی

سرفصل:

- تعریف، پیشینه و سیر تحول تفسیر موضوعی
- مقایسه تفسیر موضوعی و ترتیبی و رابطه آن دو
- بررسی آرای مفسران و ادلہ مخالفان و موافقان
- روش و گونه‌های تفسیر موضوعی (بر اساس واژگان، سیاق و...)
- فواید و دست آوردهای تفسیر موضوعی
- بررسی چند موضوع گزینشی، به شیوه تفسیر موضوعی در حوزه‌های گوناگون مانند:
- اعتقادی

- مودّت اهل بیت (علیهم السلام) در قرآن
- سنت‌های الهی در قرآن
- هدایت در قرآن
- نفس و مراتب آن در قرآن

- اخلاقی
- تقوی
- اجتماعی - سیاسی
- احسان و نیکوکاری
- حکومت
- شخصیت زن
- استضعفاف
- استکبار
- آزادی
- وحدت و اخوت
- اخلاص

زبان تخصصی

کد درس : ۸۹۰۰۵۱۳

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف:

ایجاد آمادگی لازم برای بهره برداری از منابع مربوط به حدیث و تفسیر روایی به زبان انگلیسی

سرفصل:

- خواندن و درک مطلب با تأکید بر اصطلاحات تخصصی بر اساس گزیده‌ای از عناوین «قرآن؛ تفسیر؛ حدیث» و

ساختمان مرتبط که توسط استاد از منابع پیشنهادی انتخاب می‌شود.

روش تحقیق

کد درس : ۸۹۰۰۵۱۴

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

شناخت شیوه‌ها و ابزارهای پژوهش و نگارش

سرفصل:

- روش تحقیق(تعريف و تبیین مفاهیم، بیان اهمیت و تاریخچه)

- مراحل کلی تحقیق(مسئله تحقیق، جمع‌آوری اطلاعات، تحلیل و پردازش و...)

- نرم‌افزارهای نگارش

- روش بهره‌گیری از نرم‌افزارهای قرآنی، حدیثی و رجالی

- پایگاه‌های اطلاعاتی قرآنی و حدیثی(داخلی و خارجی)

- بایسته‌های پژوهش در حوزه علوم قرآن و حدیث

- معیارهای ارزیابی پژوهش‌های قرآنی و حدیثی

- آیین نگارش و تدوین پایان‌نامه

پایان نامه

کد درس : ۸۹۰۰۵۱۵

تعداد واحد: ۴

تعداد ساعت: ۶۴

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: -----

هدف:

به کار بستن توان پژوهشی و اندوخته های علمی دانشجو برای ارائه اثری نو درباره یکی از مسائل و موضوعات مرتبط با قرآن کریم با راهنمایی استاد راهنمای و مشاور.

روش فهم حدیث

کد درس: ۸۹۰۰۵۱۶

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

شناخت مبانی و روش فهم حدیث، به منظور کسب توانمندی در کشف معارف دینی

سرفصل:

- دانش‌های مقدماتی در فهم حدیث (علوم ادبی، اصول فقه، تفسیر، کلام، فقه، تاریخ)

- پیش‌نیاز فهم متن

- دستیابی به متن و نسخه صحیح

- زدن تصحیف و تحریف

- ساختار شناسی

- مفردات

- ترکیبات

- سیاق و قرینه شناسی

- مجموعه نگری

- تعامل با دانش‌های بشری

- اختلاف و تعارض

- زدن موانع فهم (به صورت اجمالی)

تاریخ تفسیر

کد: ۸۹۰۰۵۱۷

تعداد واحد: ۲

تعداد ساعت: ۳۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

آشنایی اجمالی با تاریخ تفسیر و مشهورترین مفسران فرقین از عهد رسالت تا زمان معاصر

سرفصل:

- تفسیر در قرن اول و دوم: تفسیر در عهد رسالت، مفسران صحابه و ویژگی‌های تفسیری، تابعین و ویژگی‌های تفسیری، نقش و منزلت ائمه (علیهم السلام) در تفسیر
- تفسیر در قرن سوم و چهارم (گسترش تفاسیر روایی)
- تفاسیر روایی شیعه: فرات، عیاشی، قمی و ...
- تفاسیر روایی اهل سنت: جامع البیان، ابن ابی حاتم و ...
- تفسیر در قرن پنجم و ششم (دوره رشد تفاسیر اجتهادی)
- تفاسیر اجتهادی شیعه: تبیان، مجمع البیان، روض الجنان و ...
- تفاسیر اجتهادی اهل سنت: کشاف، مفاتیح الغیب، کشف الاسرار و ...
- تفسیر در قرن هفتم تا نهم: دوره رکود و بررسی علل آن
- تفسیر در قرن دهم تا سیزدهم (دوره بازگشت به تفسیر روایی)
- تفاسیر روایی شیعه: البرهان، نور الشقین، صافی و ...
- تفاسیر روایی اهل سنت: الدر المنشور، روح المعانی و ...
- تفسیر در قرن چهاردهم و یازدهم (دوره تجدید حیات تفسیر)
- تفاسیر شیعه: المیزان، الکاشف، نمونه، الفرقان، من وحی القرآن و ...
- تفاسیر اهل سنت: المنار، الجواهر، فی ظلال القرآن، التحریر و التنویر، المنیر و ...

بخش چهارم

منابع پیشنهادی

علوم قرآنی

سید محمد باقر حکیم	علوم القرآن
محمد هادی معرفت	التمهید فی علوم القرآن
سید ابو القاسم خویی	البيان فی تفسیر القرآن
صباحی صالح	مباحث فی علوم القرآن
جلال الدین سیوطی	الإتقان فی علوم القرآن
بدر الدین محمد زرکشی	البرهان فی علوم القرآن
عبد العظیم زرقانی	مناهل العرفان فی علوم القرآن
سید محمد حسین طباطبائی	قرآن در اسلام
محمد باقر ملکی میانجی؛ ترجمه علی نقی خداباری	نگاهی به علوم قرآنی
یعقوب جعفری	علوم قرآن
محمد علی مهدوی راد	سیر نگارش‌های علوم قرآنی
سید محمد باقر حجتی	اسباب النزول
عبد الرزاق حسین احمد	المکّی و المدنی فی القرآن الکریم

أصول و مقدمات تفسیر

خالد بن عثمان البست	قواعد التفسير
محمد فاضل لنکرانی	مدخل التفسير
محمد عزّت دروزه	التفسير الحديث؛ مقدمه
جلال الدین سیوطی	الإتقان فی علوم القرآن
مساعده بن سلیمان ناصر الطیار	التفسیر اللغوي للقرآن الکریم
سید ابو القاسم خویی	البيان فی تفسیر القرآن
حسین بن علی الحربی	قواعد الترجیح عند المفسرين
صباحی صالح	مباحث فی علوم القرآن
عبد الرحمن حسن حبنکة المیدانی	قواعد التدبر الأمثل لكتاب الله عز وجل
عبد العظیم زرقانی	مناهل العرفان فی علوم القرآن
محمد طاهر بن عاشور	التحریر و التنویر؛ مقدمه
جمال الدین القاسمی	محاسن التأویل
علی اکبر بابایی	روش‌ها و مکاتب تفسیری

مبانی و روش تفسیر روایی

علی بن جمیع العروضی الحویزی	نور الثقلین
سید هاشم بحرانی	البرهان فی تفسیر القرآن
میرزا محمد مشهدی قمی	كنز الدقائق و بحر الغرائب
علی بن ابراهیم قمی	تفسیر قمی

تفسير عیاشی

بحار الانوار

مناهج البيان في تفسير القرآن

الصافى

التفسير الأثرى الجامع

موسوعة القرآن في الكتاب و السنة

التفسير بالماثور و تطوره عند الشيعة الإمامية

التفسير الأثرى الجامع

روش‌های تأویل قرآن

تفسیر القرآن بالسنّة

روش‌های تفسیری

سیدرضا مؤدب

روش‌های تفسیر قرآن

زیر نظر محمود رجبی

روش‌شناسی تفسیر قرآن

عباسعلی عمید زنجانی

مبانی و روشهای تفسیر قرآن

علی اکبر بابایی

روش‌ها و مکاتب تفسیری

محمد کاظم شاکر

مبانی و روشهای تفسیری

محمد کاظم شاکر

روش‌های تأویل قرآن

علی اکبر رستمی

آسیب‌شناسی و روشناسی تفسیر معصومان

محمد هادی معرفت

التفسير و المفسرون في ثوبه القشيب

محمد حسین ذہبی

التفسير و المفسرون

علی الأوسی

الطباطبائی و منهجه فی التفسیر

محسن عبدالحمید

حجیة التفسیر العقلی و ضوابطه

کامل علی معغان

المنهج البیانی فی تفسیر القرآن

احمد عمر ابو حجر

التفسیر العلمی للقرآن فی المیزان

محمد علی رضایی اصفهانی

درآمدی بر تفسیر علمی قرآن

فهد بن عبد الرحمن الرومي

منهج المدرسه العقلية الحدیثه فی التفسیر

السید عبدالتواب هادی

التفسیر الصوفی للقرآن عند نجم الدین الدایه

محسن عبدالله

الاتجاه الباطنی فی التفسیر

قبلی محمود زلط

القرطبي و منهجه فی التفسیر

اسماعیل سالم عبدالعال

ابن کثیر و منهجه فی التفسیر

مفردات قرآن و حدیث

ابن اثیر

النهاية

احمد بن فارس

معجم مقایيس اللغة

محمد بن احمد ازهري	تهذيب اللغة
اسماعيل بن حماد جوهرى	صحاح اللغة
صاحب بن عباد	المحيط في اللغة
ابن منظور	لسان العرب
سيد علي اكبر قرشى	قاموس قرآن
حسن مصطفوى	التحقيق في كلمات القرآن الكريم
حسين بن محمد راغب اصفهانى	المفردات في غريب القرآن
فرأء	معاني القرآن
فخر الدين بن محمد الطريحي	مجمع البحرين
فضل بن حسن طبرسى	مجمع البيان؛ مباحث لغوى
محمد واعظ زاده خراسانى	المعجم في فقه اللغة القرآن و سر بلاغته
مساعد بن سليمان الطيار	التفسير اللغوى للقرآن الكريم
عبد الرحيم عبدالجليل	لغة القرآن الكريم
نور الدين محمد جزايرى	فروق اللغات
ابوهلال العسكري	الفروق اللغوية
جلال الدين سيوطي	المزهري في علوم اللغة
صباحي صالح	فقه اللغة العربية
رمضان عبد التواب	مباحثى در فقه اللغة و زبان شناسى عربى
حسين نصار	المعجم العربى، نشأته و تطوره
محمد نور الدين المنجد	الترادف في القرآن بين النظرية و التطبيق
محمد نور الدين المنجد	التضاد في القرآن الكريم بين النظرية و التطبيق
محمد نور الدين المنجد	الإشراك اللغوي في القرآن الكريم بين النظرية و التطبيق
عبد الحميد السلفانى	مصادر اللغة
محمد حسين آل ياسين	الدراسات اللغوية عند العرب
حبيش بن ابراهيم تفليسى	وجوه قرآن
مكي بن ابي طالب	العدمة في غريب القرآن
زيد بن علي؛ مقدمه حسين جلالى	غريب القرآن

آسيب شناسی حدیث

عبدالهادى مسعودى	آسيب شناسی حدیث
عبد الله مامقانی	مقباس الهدایة
عبدالهادى مسعودى	وضع و نقد حدیث
ناصر رفیعی	درس نامه وضع حدیث
حیدر محمدقاسمی	اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان های انبیاء در تفاسیر قرآن

آسیب‌شناسی تفسیر روایی

ناصر رفیعی	درس نامه وضع حدیث
عبدالهادی مسعودی	وضع و نقد حدیث
حمید محمدقاسمی	اسرائیلیات و تأثیر آن بر داستان‌های انبیاء در تفاسیر قرآن

تفسیر ترقیی - جامع

فضل بن حسن طبرسی	تفسیر جوامع الجامع
فضل بن حسن طبرسی	مجمع البيان
سید محمد حسین طباطبائی	المیزان فی تفسیر القرآن
شیخ محمد طاهر بن عاشور	تفسیر التحریر و التنویر
محمود خوارزمی زمخشیری	الکشاف
عبدالله جوادی آملی	تفسیر تسنیم
سید قطب	فی ظلال القرآن
سید محمد حسین فضل الله	من وحی القرآن

تفسیر آیات گزیده

فضل بن حسن طبرسی	مجمع البيان
سید محمد حسین طباطبائی	المیزان فی تفسیر القرآن
ناصر مکارم شیرازی	تفسیر نمونه
اکبر هاشمی رفسنجانی	تفسیر راهنما
سید محمود طالقانی	پرتوی از قرآن
سید محمد حسین فضل الله	من وحی القرآن
شیخ محمد عبده و محمد رشید رضا	المنار
عماد الدین اسماعیل بن کثیر	تفسیر القرآن العظیم
محمد بن احمد انصاری قرطبی	جامع لأحكام القرآن؛ تفسیر قرطبی
سید محمود شهاب الدین افندی (آلوسی)	روح المعانی

تفسیر روایی تطبیقی

فتح الله نجارزادگان	تفسیر تطبیقی
سید محمد حسین طباطبائی	المیزان فی تفسیر القرآن
جلال الدین السیوطی	در المنشور فی التفسیر بالتأثر
محمد بن جریر طبری	جامع البيان فی تفسیر القرآن
ملا محسن فیض کاشانی	الصافی فی تفسیر القرآن
میرزا محمد مشهدی قمی	کنز الدقائق و بحر الغرائب
شیخ محمد عبده و محمد رشید رضا	المنار
فضل بن حسن طبرسی	مجمع البيان

محمد عزّة دروزه
على بن جمعة العروسي الحويزي
محمد احسانی فر

تفسير آيات متشابه و مشكل

محمد بن على بن شهر آشوب
القاضي عبدالجبار بن احمد الهمданى
محمد بن الحسين الشريف الرضى
جعفر سبحانى
يوسف شعار
محمد هادى معرفت
مولى ابوالحسن بن محمد طاهر العاملى
شيخ خليل ياسين
الشريف المرتضى على بن الحسين
عبدالله بن مسلم بن قتيبة
محمد هادى معرفت
سيّد محمد حسين طباطبائى
مركز الثقافة و المعرفة القرآنية
محمد بن عبدالله بدر الدين الزركشى
جلال الدين السيوطي
زين الدين محمد بن أبي بكر الرازى
ناصر مكارم شيرازى
حسن عبد الرزاق على حسين ابوهاشم السكندرى
محمد احسانی فر

محمد غزالى؛ ترجمه على اصغر محمدى
سيّد هدايات الله جليلى
عبد الله جوادى آمنى
ناصر مكارم شيرازى
 Zaher bin عواوض
صلاح عبدالفتاح الخالدى
سيّد محمد باقر صدر
مصطفى سليم
محمد تقى مصباح يزدي

متشابهات القرآن و مختلفه

متشابه القرآن

حقائق التأويل في متشابه التنزيل

تفسير صحيح آيات مشكله قرآن

تفسير آيات مشكله قرآن

التمهيد: جلد ٣

تفسير مرأة الأنوار في علم التأويل: مقدمه تفسير البرهان

أضواء على المتشابهات

الأمالى

مشكل القرآن

التفسير و المفسرون في ثوبه القشيب: ج ٢

الميزان في تفسير القرآن: ج ٢

علوم القرآن عند المفسرين: ج ٣

البرهان في علوم القرآن: ج ٢؛ النوع ٣٦ و ٣٧

الإنقان في علوم القرآن: ج ٣؛ النوع ٤٣

أسئلة القرآن المجيد وأجبتها من غرائب التنزيل

يكصد و هشتاد پرسش و پاسخ

الدليل على متشابهات التنزيل

اسباب اختلاف الحديث: السبب ٣٣ و ٨٠-٦٦

تفسير موضوعي

گامی به سوی تفسیر موضوعی قرآن

روش‌شناسی تفسیر موضوعی

تفسير موضوعی قرآن

پیام قرآن

دراسات في التفسير الموضوعي

التفسير الموضوعي بين النظرية و التطبيق

التفسير الموضوعي و الفلسفة الاجتماعية في المدرسة القرآنية

مباحث في التفسير الموضوعي

معارف قرآن

سید محمد حسین طباطبائی

سمیح عاطف الزین

سید مرتضی عسکری

محمد باقر موحد بطحی

احمد جمال العمری

جعفر سیحانی

المیزان فی تفسیر القرآن

التفسیر الموضوعی

عقاید اسلام من القرآن الکریم

المدخل الى التفسیر الموضوعی

مباحث فی التفسیر الموضوعی

مفاهیم القرآن

زبان تخصصی

ترجمه: محمد شاکر و پیکتال

قرآن کریم

ویراسته: J.Brill

دایرة المعارف اسلام

ویراسته: میرچا الیاده

دایرة المعارف دین

ترجمه: سید حسین نصر

المیزان فی تفسیر القرآن

روش تحقیق

احد فرامرز قراملکی

روش‌شناسی مطالعات دینی

جعفر نکونام

روش تحقیق کتابخانه‌ای با تأکید بر علوم اسلامی

محمد رضا حافظ نیا

مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی

مصطفی الصاوی الجوینی

اعلام الدراسات القرآنية فی خمسة عشر قرناً

محمد جعفر یاحقی

راهنمای نگارش و ویرایش

نرم افزار نوین پژوهشی؛ مانند: نرم افزارهای مرکز تحقیقات کامپیووتری علوم اسلامی و مکتبة اهل البیت

کتابخانه‌های الکترونیکی؛ مانند: Lib.ir

روش فهم حدیث

عبدالله‌ادی مسعودی

روش فهم حدیث

محمد حسن ربانی خراسانی

قواعد فقه‌الحدیث

نهله غروی نائینی

فقه‌الحدیث و روش‌های نقد متن

عبدالله مامقانی

مقباس الهدایة

شیخ کلینی

الکافی؛ شروح

شیخ طوسی

من لا يحضره الفقيه؛ شروح

لامامحسن فیض کاشانی

الواғی؛ شروح

احمد واعظی

درآمدی بر هرمنوتیک

محمد احسانی فر

اسباب اختلاف الحدیث

تاریخ تفسیر

سید محمد علی ایازی

شناختنامه تفاسیر

سید محمد علی ایازی

سیر تطور تفاسیر شیعه

سید محمد علی ایازی

المفسرون حیاتهم و منهجهم

تاریخ تفسیر

تاریخ تفسیر

الجامع لأحكام القرآن

تاریخ تفسیر

آشنایی با تفاسیر قرآن و مفسران

التفسير و المفسرون في ثوبه القشيب

التفسير و المفسرون

روش‌های تفسیری

طبقات مفسران شیعه

هزار سال تفسیر فارسی

التفسير نشأته و تطوره و حياته اليوم

اتجاهات التفسير في القرن الرابع عشر الهجري

تطور تفسير القرآن نظرة جديدة

علی اکبر بابایی

سید علی کمالی ذرفولی

محمد بن احمد قرطبی

عبدالوهاب طالقانی

رضا استادی

محمد هادی معرفت

محمد حسین ذہبی

سید رضا مؤدب

عبدالرحیم عقیقی بخشایشی

سید حسن سادات

امین خولی

سلیمان فهد بن رومی

محسن عبدالمجید